

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ปัจจุบันเป็นที่มีความเจริญก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว จึงจำเป็นที่แต่ละประเทศต้องเรียนรู้ที่จะปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลาและเตรียมพร้อมที่จะเผชิญกับความท้าทายจากกระแสโลก โดยปัจจัยสำคัญที่จะเผชิญการเปลี่ยนแปลงความท้าทายดังกล่าวได้แก่คุณภาพของคน การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพจึงเป็นเรื่องที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งโดยจะต้องเป็นการศึกษาที่มีคุณภาพ เพื่อให้ศักยภาพที่มีอยู่ในตัวคนได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่ ทำให้คนเป็นผู้ที่มีความคิดวิเคราะห์ รู้จักแก้ปัญหา มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักเรียนรู้ด้วยตนเอง สามารถปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว มีจริยธรรม คุณธรรม รู้จักฟังตนเอง และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาแห่งชาติ, 2544 : 1)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติในการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาซึ่งเป็นเรื่องที่มีความสำคัญต่อการปฏิรูปการศึกษาของไทยจึงมีสาระในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขปรับปรุง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ที่กำหนดให้สถานศึกษาทุกแห่งต้องดำเนินการเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายในไว้ ดังนี้ หมวด 6 มาตรา 48 ให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาและให้ถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเปิดเผยต่อสาธารณชนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาและเพื่อรองรับการประเมินคุณภาพภายในจากเขตพื้นที่การศึกษา อย่างน้อย 1 ครั้ง ใน 3 ปี และสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาซึ่งเป็นองค์กรมหาชน เพื่อให้มีการตรวจสอบคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา โดยที่สถานศึกษาทุกแห่งจะต้องได้รับการประเมินอย่างน้อย 1 ครั้งในทุก 5 ปี จากสาระดังกล่าว เป็นสิ่งสถานศึกษา ซึ่งเป็นการสร้างความมั่นใจแก่ พ่อ แม่และประชาชนว่าลูกหลานจะได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ การประกันคุณภาพภายในจะทำให้สถานศึกษามีระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพมีการทำงานที่มีเป้าหมายและแผนการดำเนินงานที่ชัดเจน โดยในการดำเนินการ

ตามแผนเพื่อให้เป็นไปตามเป้าหมายนั้น ก็ต้องมีการประเมินคุณภาพภายในหรือการประเมินตนเองเพื่อตรวจสอบและพัฒนาปรับปรุงให้เป็นไปตามเป้าหมายอยู่ตลอดเวลา (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2544 : 11) การประกันคุณภาพภายในเป็นกระบวนการบริหารจัดการที่พัฒนาปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ ซึ่งเป็นภารกิจของสถานศึกษาที่ต้องทำอยู่แล้วการประกันคุณภาพจึงไม่ใช่เรื่องใหม่หรือเป็นเรื่องแปลกที่แยกไปจากงานปกติหรือแบบประเมินมากมายที่กลายเป็นกระดาษกองโต แต่เป็นการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (รุ่ง แก้วแดง. 2544 : ก) การเป็นผู้บริหารและเป็นครูในสถานศึกษานั้นมีภารกิจที่ยิ่งใหญ่คือการพัฒนาคุณภาพเด็กและเยาวชน งานที่สำคัญเช่นนี้จะก้าวหน้า และมีประสิทธิภาพจะยั่งยืน ก็ต่อเมื่อบุคลากรในสถานศึกษาหมั่นมองตน มองงาน มองศิษย์อยู่เป็นนิจ กระทั่งที่ใส่สองคน ส่องงาน และมองภาพความเติบโตของศิษย์ ย่อมต้องมีหลายชนิด หลายขนาด และการมองมิใช่มองผาด ๆ ผิวเผิน หากแต่ต้องมีระบบขั้นตอนที่จะทำให้ได้ภาพที่เที่ยงตรง สมจริงและนำไปสู่การปรับปรุงพัฒนาสถานศึกษา ผู้บริหารและครูในสถานศึกษาเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดและมีอิทธิพลต่อการหล่อหลอมให้เด็กเป็นคนดี มีความสามารถ และมีความสุข ถ้าสถานศึกษาไม่มีการมองตนเองและพัฒนาตนเองแล้ว ก็เป็นไปได้ยากที่การศึกษาและเยาวชนจะได้รับการพัฒนาให้มีคุณภาพ จึงมีความจำเป็นที่ผู้บริหารและครูจะต้องร่วมกันประเมินตนเองและดำเนินการประกันคุณภาพภายใน โดยมีเป้าหมายและแผนการดำเนินงานที่ผู้บริหารและครูร่วมกันคิดและร่วมกันทำเพื่อพัฒนาคุณภาพทางการศึกษา และนำไปสู่อนาคตที่ดีของประเทศชาติ และประชาชนชาวไทยต่อไป (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2545 : 4)

การประกันคุณภาพการศึกษา เป็นตัวแปรที่สำคัญที่จะสร้างความเชื่อมั่นในการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพตามที่ทุกคนต้องการและคาดหวัง โดยมีระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ซึ่งถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารจัดการสถานศึกษาที่ผู้บริหารและครูในสถานศึกษาจะต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องและรองรับระบบการประเมินภายนอกซึ่งสถานศึกษาทุกแห่งจะต้องได้รับการประเมินอย่างน้อย 1 ครั้ง ในทุก 5 ปี จากองค์กรภายนอกเข้ามาทำหน้าที่

ดำเนินการประเมินคุณภาพการศึกษา

สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 มีขอบข่ายและภารกิจ ในการจัดการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานรวมทั้งภารกิจตามนโยบายของรัฐมนตรีว่าการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานรวมทั้งภารกิจตามนโยบายของรัฐ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 นโยบายปฏิรูปการศึกษา การประกันคุณภาพการศึกษา การพัฒนาครู บุคลากรทางการศึกษา (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1. 2550 : 1) และได้มีการเตรียมความพร้อม เพื่อ

พัฒนาคุณภาพการศึกษา ด้านผู้เรียนเพื่อรับการประเมินคุณภาพการศึกษาจากเขตพื้นที่การศึกษา และองค์กรภายนอกโดยจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้โดยการวิจัย ในชั้นเรียน และงานมาตรฐานการศึกษา เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพของครู ผู้บริหาร ในสถานศึกษา สังกัดทุกโรงเรียน ในระหว่างวันที่ 9-10 พฤษภาคม 2549 อย่างไรก็ตามสถานศึกษาในสำนักงาน เขตพื้นที่ศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 ได้รับการประเมินคุณภาพภายนอกรอบแรก (2543-2548) จำนวน 220 โรงเรียน พบว่า อยู่ในเกณฑ์ดี จำนวน 15 โรงเรียนอยู่ในเกณฑ์ พอใช้ จำนวน 130 โรงเรียนและอยู่ในเกณฑ์ปรับปรุงจำนวน 75 โรงเรียน จะเห็นได้ว่าสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 มีความพร้อมในการประเมินในรอบที่สอง เพียง 15 โรงเรียน จากทั้งหมด 220 โรงเรียน และมีโรงเรียนที่จะต้อง เตรียมความพร้อมเพื่อรับการประเมิน คุณภาพภายนอกในรอบที่สอง ถึง 205 โรงเรียน คิดเป็น 67 % (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา หนองบัวลำภู เขต 1. 2549) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าคุณภาพการศึกษายังอยู่ในภาวะวิกฤตจึงต้องมีการ ปรับปรุงแก้ไขอย่างเร่งด่วน เพื่อหาแนวทางพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ได้มาตรฐาน ต่อไป

ผู้วิจัยในฐานะเป็นบุคลากรในสถานศึกษาปฏิบัติหน้าที่ครูวิชาการ โรงเรียน สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ มีความสนใจที่จะศึกษาการเตรียมความพร้อม เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ด้านผู้เรียน ตามความคิดเห็นของของผู้บริหาร ครู และกรรมการสถานศึกษา ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้น พื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ เพื่อนำผลที่ได้ไปเป็นข้อมูลในการวางแผน สารสนเทศ ตลอดจน การเตรียมบุคลากรเพื่อรับการประเมินคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษา การเตรียมความพร้อมเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้านผู้เรียน ระดับ การศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 ตามความคิดเห็น ของ ผู้บริหาร ครูผู้สอน และกรรมการสถานศึกษา
2. เพื่อเปรียบเทียบ การเตรียมความพร้อมเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้านผู้เรียน ระดับ การศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 ตามความคิดเห็น ของ ผู้บริหาร ครูผู้สอน และกรรมการสถานศึกษา
3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะในการเตรียมความพร้อมเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้าน ผู้เรียน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1

สมมติฐานการวิจัย

1. การเตรียมความพร้อมเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้านผู้เรียน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 ตามความคิดเห็นของ ผู้บริหาร ครู และกรรมการสถานศึกษา อยู่ในระดับปานกลาง
2. การเตรียมความพร้อมเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้านผู้เรียน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 ตามความคิดเห็นของ ผู้บริหาร ครู และกรรมการสถานศึกษา มีความแตกต่างกัน

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้กรอบแนวคิดใน การเตรียมความพร้อมเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้านผู้เรียน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีกรอบและแนวคิด ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน . 2550 : 3)

แผนภาพที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดการวิจัย

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษา การเตรียมความพร้อมเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้านผู้เรียน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 โดยใช้ ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และตัวแปรที่ศึกษา ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหาร ครู และกรรมการสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 ปีการศึกษา 2550 โรงเรียนละ 3 คน จาก 220 โรงเรียน รวมเป็น 660 คน

1.2. กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น ซึ่งกำหนดไว้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และกรรมการสถานศึกษา การกำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตาราง Krejcie และ Morgan (บุญชม ศรีสะอาด . 2545 : 43) โดยคิดจากจำนวนโรงเรียนทั้งหมด 220 โรงเรียน ได้โรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 140 โรงเรียน และได้กลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้โรงเรียนละ 3 คน รวมเป็น 420 คน และใช้วิธีการเลือกโรงเรียนตัวอย่างโดยวิธีการจับสลาก

2. ตัวแปรที่ศึกษา

2.1 ตัวแปรอิสระ ตำแหน่งของบุคลากร ได้แก่

2.1.1 ผู้บริหารสถานศึกษา

2.1.2 ครูผู้รับผิดชอบการประกันคุณภาพ

2.1.3 ประธานกรรมการสถานศึกษา

2.2 ตัวแปรตาม คือ การดำเนินงานเพื่อเตรียมความพร้อมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้านผู้เรียน ได้แก่

2.2.1 ด้านการบริหารจัดการ

2.2.2 ด้านการจัดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

2.2.3 ด้านการให้การสนับสนุนจากชุมชน

3. ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ใช้เวลาดำเนินการวิจัย 1 ปี โดยมีขั้นตอน และระยะเวลาดำเนินการ ระหว่าง เดือน พฤษภาคม 2550 ถึง เดือน เมษายน 2551

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ผู้บริหาร หมายถึง บุคคลซึ่งปฏิบัติงานในตำแหน่งผู้อำนวยการ หรือรักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1

2. ครู หมายถึง บุคลากรที่ได้รับมอบหมายในการปฏิบัติหน้าที่รับผิดชอบงานประกันคุณภาพการศึกษา ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1

3. กรรมการสถานศึกษา หมายถึง บุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นประธานกรรมการสถานศึกษา ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2543 ซึ่งประกอบด้วย ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนครู ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนศิษย์เก่า ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้บริหาร

4. ผู้เรียน หมายถึง นักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1

5. การเตรียมความพร้อมเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้านผู้เรียน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง กระบวนการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพตรงตามมาตรฐานการศึกษา ประกอบด้วย การบริหารจัดการ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และการสนับสนุนจากชุมชน

5.1 การบริหารจัดการ หมายถึง การดำเนินงานเพื่อให้ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยการดำเนินการตามกระบวนการบริหาร แบบ P-D-C-A ประกอบด้วย

5.1.1 P = Plan คือ การวางแผนงานจากวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่ได้กำหนดขึ้น ประกอบด้วย การกำหนดวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน โดยการพิจารณาถึงตัวแปรที่เกิดขึ้นที่ชัดเจน การกำหนดเป้าหมายที่สามารถบรรลุได้ การกำหนดวิธีการที่จะปฏิบัติเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนด

5.1.2 D = Do คือ การปฏิบัติตามขั้นตอนในแผนงานที่ได้เขียนไว้อย่างเป็นระบบ และมีความต่อเนื่อง ประกอบด้วย การศึกษาขั้นตอนการปฏิบัติงานและวิธีการตามที่แผนงานกำหนด การลงมือปฏิบัติตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ การรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้ในการตัดสินใจ

5.1.3 C = Check คือ การตรวจสอบผลการดำเนินงานในแต่ละขั้นตอนของแผนงานว่ามีปัญหาอะไรเกิดขึ้น จำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงแก้ไขแผนงานในขั้นตอนใด ประกอบด้วย การตรวจสอบผลในขณะที่การปฏิบัติงานของพนักงานนั้นเป็นไปตามขั้นตอนที่จัดตั้งไว้ การตรวจสอบผลโดยการวัดความผิดพลาด, ความแปรปรวนต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากผลการดำเนินงาน การตรวจสอบผลคุณลักษณะด้านคุณภาพเปรียบเทียบกับเป้าหมายที่จัดตั้งไว้

5.1.4 A = Action คือ การปรับปรุงแก้ไขส่วนที่มีปัญหา หรือถ้าไม่มีปัญหาใด ๆ ก็ยอมรับแนวทางการปฏิบัติตามแผนงานที่ได้ผลสำเร็จ เพื่อนำไปใช้ในการทำงานครั้งต่อไป ประกอบด้วย การดำเนินการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น โดยทันที เมื่อการแก้ไขปัญหามันบรรลุผลสำเร็จให้จัดทำเป็นมาตรฐานการทำงาน เพื่อป้องกันการเกิดซ้ำของปัญหา การปรับปรุงระบบและวิธีการทำงาน

5.2 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่ครูนำมาใช้เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ของผู้เรียน รวมทั้งการที่ครูแสดงออกเพื่อให้สามารถดำเนินกิจกรรมการจัดการเรียนรู้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง โดยตลอด ประกอบไปด้วย

5.2.1 การเตรียมการสอน เช่น การวางแผนวิธีการสอน การกำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง การบันทึกหลังสอน และการสอนซ่อมเสริม

5.2.2 การใช้สื่อการเรียนรู้ เช่น การที่ครูจัดหา และนำอุปกรณ์การเรียนรู้มาใช้ประกอบการสอน และให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการจัดหาจัดทำและใช้อุปกรณ์นั้น ๆ ด้วย

5.2.3 การสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ เช่น การแสดงออกทางพฤติกรรมของผู้เรียนขณะอยู่ในระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และบรรยากาศในห้องเรียน โดยผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้น

5.2.4 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ เช่น การดำเนินการพิจารณาพัฒนาการของผู้เรียนตามความประพฤติ โดยการสังเกตพฤติกรรมนักเรียน การร่วมกิจกรรม และการทดสอบควบคู่กันไป และนำผลการประเมินมาใช้ประกอบการพิจารณาระดับการเรียนรู้ของผู้เรียนเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

5.3 การสนับสนุนจากชุมชน หมายถึง การที่บุคคลในชุมชนซึ่งได้แก่ ผู้นำท้องถิ่น และเพื่อนบ้านให้การสนับสนุนการดำเนินงานพัฒนาสถานศึกษา เช่น การเปิดโอกาสให้แสดงบทบาท มอบหมายงานสำคัญให้ทำรับฟังความคิดเห็น ยกย่องชมเชย และให้ความร่วมมือในการทำประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

เป็นข้อมูลในการวางแผนเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ด้านผู้เรียน สารสนเทศให้กับผู้บริหารสถานศึกษา บุคลากรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 ต่อไป